

KYTS 6.3 CHAATVAALAAD DHISHNIYAANUPAVAPATI - KRISHNA YAJURVEDA TAITTIRIYA SAMHITA PATHA

kṛṣṇa yajurvēdīya taittirīya saṃhitāyāṃ ṣaṣṭhakāṇḍē tṛtīyaḥ praśnaḥ -
sōmamantrabrāhmaṇanirūpaṇaṃ

ō-nnamaḥ paramātmanē, śrī mahāgaṇapatayē namaḥ,
śrī gurubhyō namaḥ □ ḥariḥ ṓm □

chātvalā-ddhiṣṇīyānupā vapatī yōnīrvai yajñasya chātvalaṃ yajñasyā sayōṇitvāyā
dēvā vai yajña-mparā-‘jayanta tamāgnīddhrā-tpunārapājayannētadvai yajñasyā-
pārājitaṃ yadāgnīddhraṃ yadāgnīddhrāddhiṣṇīyān. vīharatī yadēva yajñasyā-pārājita-
ntatā ēvaina-mpunāstanutē parājityēva khalu vā ētē yāntī yē bahiṣpavamānagṃ
sarpānti bahiṣpavamānē stūta [stūtē, āhāgnīdagnīn. vi] 1

āhāgnīdagnīn. vi hāra bāhi-sstīṇāhi purōdāsāgṃ alā-ṅkurviti yajñamēvāpajitya
punāstanvānā yantyaṅgārairdvē savānē vi hāratī śalākābhi-stṛtīyagṃ saśukratvāyāthō
sa-mbhāratyēvaināddhiṣṇīyā vā aṃuṣmī-~ṃllōkē sōmāmarakṣa-ntēbhyō-‘dhi
sōmamā-‘hāra-nta mānvaṣvāyanta-mparyāviśaṇ. ya ēvaṃ vēdā vīndatē [ya ēvaṃ vēdā
vīndatē, parivēṣṭāra-ntē] 2

parivēṣṭāra-ntē sōmapīthēna vyārdhyanta tē dēvēṣu sōmapīthamaichChanta tā-ndēvā
ābruva-ndvēdvē nāmānī kuruddhvamatha pra vā-“phsyatha na vētyagnayō vā atha
dhiṣṇīyāstasmā-ddvīnāmā brāhmaṇō-‘rdhūkaṣṭēṣāṃ yē nēdiṣṭha-mparyaviśa-ntē
sōmapītha-mparā-‘pnūvannāhavānīyā āgnīddhrīyō hōtrīyō mārjālīyāstasmā-ttēṣu
juhvatyatīhāyā vaśā-ṭkarōtī vi hyē [vi hi, ētē sōmapīthēnā-“rdhyānta] 3

-tē sōmapīthēnā-“rdhyānta dēvā vai yāḥ prāchī-rāhūtī-rajūhavuryē purastādasūrā āsa-
ntāg stābhīḥ prāṇūdanta yāḥ pratīchīryē paśchādasūrā āsa-ntāgstābhī-rapānudanta
prāchīraṇyā āhūtayō hūyantē pratyānāsīnō dhiṣṇīyān. vyāghārayati paśchāchchaiva
purastāchcha yajāmānō bhrātīvyā-npra ṇūdātē tasmā-tparāchīḥ prajāḥ pra vīyantē
pratīchī- [pratīchīḥ, jāyantē prāṇā vā ētē] 4

-rjāyantē prāṇā vā ētē yaddhiṣṇīyā yadāddhvāryuḥ pratyā-ndhiṣṇīyā-naṭisarpē-
tprāṇān-thsaṅkārṣē-tpamāyūka-ssyānnābhīrvā ēṣā yajñasya yaddhōtōrdhvaḥ khalu
vai nābhyaī prāṇō-‘vāmapānō yadādhvāryuḥ pratyāṃ hōtāramatīsarpedapānē prāṇa-

ndádhyā-tpraṃāyúka-ssyāñnāddhvaṛyurupā gāyē-dvāgvīryō vā áddhvaṛyu-
ryadáddhvaṛyurupā-gāyēdu-dgātrē [ ] 5

vāchagṃ sa-mpra yáchChē-dupaḍāsúkā-‘syā vā-khsyādbrahmavādinō vadantī
nāsaggsthītē sōmē-‘ddhvaṛyuh pratyāñ-khsadō-‘tīyādathā káthā dākṣiṇāñi hōtúmētī
yāmō hi sa tēṣā-ñkasmā ahá dēvā yāmaṃ vā-‘yāmaṃ vā-‘nú jñāsyāntītyu-ttārēṇā-
”gnīddhra-mpraṛityā juhōti dākṣiṇāñi na prāñāthsa-ñkārṣatī nyānyē dhiṣṇiyā upyantē
nānyē yā-nnīvapātī tēṇā tā-nprīñātī yā-nnanīvapātī yadānudīśatī tēṇā tān [ ] 6 [ ]
**(stutē - vīdatē - hi - vīyantē prāṭichī - rudgrātra - upyantē - chatúrdaśa
cha) (a. 1)**

suvargāya vā ētāñi lōkāyā hūyantē ya-dvaīsarjanāñi dvābhyā-ñgārhapatyē juhōti
dvīpā-dyajāmāñāḥ prāṭiṣṭhityā āgnīddhrē juhōtyāntarīkṣa ēvā-”krāmata āhavanīyē
juhōti suvargamēvaināṃ lōka-ñgāmāyati dēvāñ. vai suvargam lōkam yaṭō rakṣāḡsya
jighāḡmsantē sōmēñā rājñā rakṣāḡ-syapaḥatyāptu-mātmāñā-ñkṛtvā suvargam
lōkamāya-nrakṣāsā-manūpalābhāyā ”ttā-ssōmō bhavātyathā [bhavātyathā,
vāīsarjanāñi juhōti] 7

vāīsarjanāñi juhōti rakṣāsāmapāhatyāi tvagṃ sōma tanūkr̥dbhya ityāha tanūkr̥ddhyāṣa
dvēṣōbhyō-‘nyakṛtēbhyā ityāhānyakṛtāñi hi rakṣāḡsyuru yañtā-‘sī varūthamityāhōru
ñāskṛdhīti vāvaitadāha juṣāñō apturājyāsyā vētvityāhāptumēva yajāmāñā-ñkṛtvā
suvargam lōka-ñgāmāyati rakṣāsā-manūpalābhāyā-” sōmā-ndadata [sōmā-ndadatē, ā
grāvññā ā] 8

ā grāvññā ā vāyavyāñyā drōṇakalāśamu-tpatñīmā nāyāntyanvanāḡṃsī pra vārtayantī
yāvādēvāsyāstī tēñā saha suvargam lōkamētī nayāvatyarchā-”gnīddhrē juhōti
suvargasyā lōkasyābhīñityāi grāvññō vāyavyāñi drōṇakalāśamāgnīddhra upā vāsāyati
vi hyēñā-ñtairgr̥hñatē ya-thsāhōpāvāsayē-dapuvāyētā saumyarchā pra pādāyati
svayāi- [pra pādāyati svayā, ēvainā-ndēvatāyā] 9

-vainā-ndēvatāyā pra pādāyatyadītyā-ssadō-‘syadītyā-ssadā ā sīdētyāha
yathāyajurēvaita-dyajāmāñō vā ētasyā purā gōptā bhāvatyēṣa vō dēva savitā-ssōma
ityāha savītr̥prāsūta ēvainā-ndēvatābhyā-ssa-mprayáchChatyēta-ttvagṃ sōma dēvō
dēvāñupāḡā ityāha dēvō hyēṣa sa- [dēvō hyēṣa sann, dēvāñupaitīdamāha-] 10

-ndēvāñupaitīdamāha-mmāñuṣyō mañuṣyāñityāha mañuṣyō(1) hyēṣa sa-
nmāñuṣyāñupaitī yadēta-dyajurna brūyādaprajā apaśuryajāmāñā-ssyā-thsāha prajāyā
saha rāyāspōṣēñetyāha prajāyāiva paśubhī-ssāhēmaṃ lōkamupāvārtatē namō
dēvēbhyā ityāha namaskārō hi dēvāñāḡ svadhā pītr̥bhyā ityāha svadhākārō hi
[svadhākārō hi, pītr̥ñāmīdamāha-] 11

pītrñāmidamaḥa-nnirvaruṇasya pāsādityāha varuṇapāsādēva nirmúchyatē 'gnē
vratapata ātmanaḥ pūrvā tanūrādēyētyāhuḥ kō hi tadvēda ya-dvasīyān-thsvē vaśē
bhūtē punārvā dadāti na vēti grāvāṇō vai sōmasya rājñō malimlusēnā ya ēvaṃ vīdvā-
ngrāvñṇa āgnīddhra upavāsayatī nainā-mmalimlusēnā vīndati □ 12 □

(athā-dadatē - svayā - santh - svādhākārō hi - vīndati) (a. 2)

vaiṣṇavyarchā hutvā yūpamachChaīti vaiṣṇavō vai dēvatāyā yūpa-ssvayaivainā-
ndēvatayā 'chChaītyatyānyānagā-nnānyā-nupāgāmityāhāti hyānyānēti nānyā-
nupaityarvāktvā paraīrāvīda-mparō-'vārajītyāhārvāghyēna-mparaīrvīndati parō-
'vārajīsta-ntvā juṣē [juṣē, vaiṣṇava-ndēvayajyāyā] 13

vaiṣṇava-ndēvayajyāyā ityāha dēvayajyāyāi hyēna-ñjuṣatē dēvastvā savitā maddhvā-
'naktvityāha tējāsajvainā-manaktyōśādhē trāyāsvainagg svadhītē mainagṃ
higṃsīrityāha vajrō vai svadhīti-śśāntyai svadhītērvrkṣasya bibhyātaḥ prathamēna
śakālēna saha tējaḥ parā patati yaḥ prāthama-śśakālaḥ parāpatē-ttamapyā hārē-
thsatējasa- [hārē-thsatējasam, ēvainamā] 14

-mēvainamā hāratīmē vai lōkā yūpā-tprayatō bibhyati divamagrēna mā
lēkhīrantarīkṣa-mmaddhyēna mā higṃsīrityāhaibhya ēvainam lōkēbhyā-śśamayati
vanāspatē śatavālsō vi rōhētyāvraschānē juhōti tasmā-dāvraschānā-dvrkṣāṇā-
mbhūyāgṃsa uttiṣṭhanti sahasrāvalsā vi vāyagṃ rūhēmētyāhā- "śīśāmēvaitāmā śāstē
'nākṣasaṅga- [śāstē 'nākṣasaṅgam, vṛschē-dyadākṣasaṅgam-] 15

--mvrščē-dyadākṣasaṅgam vṛschēdādhaīṣam yajāmānasya pramāyūkagg syādyā-
ñkāmayētāpratiṣṭhita-ssyādityārōha-ntasmā vṛschēdēṣa vai vanāspatīnā-
mapratiṣṭhitō-'pratiṣṭhita ēva bhāvati ya-ñkāmayētāpaśu-ssyādityāparṇa-ntasmāi
śuṣkāgram vṛschēdēṣa vai vanāspatīnā-mapaśavyō-'paśurēva bhāvati ya-ñkāmayēta
paśumān-thsyāditi bahuparṇa-ntasmai bahuśākham vṛschēdēṣa vai [ ] 16

vanāspatīnā-mpaśavyāḥ paśumānēva bhāvati pratiṣṭhitam vṛschē-
tpratiṣṭhākāmasyaiṣa vai vanāspatīnā-mpratiṣṭhitō ya-ssamē bhūmyai svādyōnē
rūḍhaḥ pratyēva tiṣṭhati yaḥ pratyanñupānataṣtam vṛschē-thsa hi
mēdhāmabhyupānataḥ pañchāratni-ntasmai vṛschēdyā-ñkāmayētōpaīnamuttārō yajñō
nāmēditi pañchākṣarā pañktiḥ pañktō yajña upāīnamuttārō yajñō [yajñah, namati
śadāratni] 17

nāmāti śadāratni-mpratiṣṭhākāmasya śadvā ṛtavā ṛtuśvēva prati tiṣṭhati sapṭārātni-
mpaśukāmasya sapṭapādā śakvārī paśava-śśakvārī paśūnēvāvā rundhē navāratni-
ntējāskāmasya triṣṭvā stōmēna sammīta-ntējāstrivṛ-ttējaśvyēva bhāva-tyēkādaśāratni-
mindriyakāma-syaikādaśākṣarā triṣṭugīndriya-ntriṣṭugīndriyāvyēva bhāvati
pañchādaśāratni-mbhrātṛvyavataḥ pañchadaśō vajrō bhrātṛvyābhibhūtyai
sapṭadaśāratni-mprajākāmasya sapṭadaśaḥ prajāpātiḥ prajāpātēraptyā

ēkāvīgṣātyaratni-mpratiṣṭhākāma-syaikāvīgṣā-sstōmānā-mpratiṣṭhā pratiṣṭhityā
aṣṭāśrīrbhava-tyaṣṭākṣārā gāyaṭrī tējō gāyaṭrī gāyaṭrī yājñamukha-ntējāsaiḥ gāyaṭriyā
yājñamukhēṇa sammītaḥ □ 18 □

**(juṣṭē - satējasa - manākṣasaṅgaṃ - bahusākhaṃ vṛschēdēṣa vai - yajña
upainamuttārō yajña - āptyā - ēkānavīgṣātiśchā) (a. 3)**

prthivyai tvā-‘ntarīkṣāya tvā divē tvētyāhaibhya ēvainam lōkēbhyaḥ prōkṣāṭi
parāmcha-mprōkṣāṭi parāniva hi sūvarḡō lōkaḥ krūramiva vā ēta-tkārōṭi ya-
tkhanātyapō-‘vā nayaṭi sāntyai yavāmatīravā nayaṭyūrgvai yavō yajāmānēṇa yūpa-
ssammīṭō yāvānēva yajāmānā-stāvātī-mēvāsmi-nnūrjā-ndadhāti [mēvāsmi-nnūrjā-
ndadhāti, pīṭṛnāgṃ sadānamasīti] 19

pitṛnāgṃ sadānamasīti baṛhiravā strṇāti pitṛdēvatyā(1)gg hyēta-dyannikhātam ya-
dbaṛhiraṇāvastīrya minuyā-tpitṛdēvatyō nikhāta-ssyā-dbaṛhiraṇāvastīryā
minōtyasyāmēvainā-mminōti yūpaśakalamavāsyāṭi satējasaṃmēvainā-mminōti
dēvastvā savītā maddhvā-‘nakṭvityāha tējāsaiḥvaināmanakti supippalābhya-
stvausādhībhya itī chaṣāla-mprati- [chaṣāla-mprati, muñchaṭi tasmāchChīrṣata] 20

-muñchaṭi tasmāchChīrṣata ośadhayaḥ phalā-ṅgrṇantyanakti tējō vā ājyam
yajāmānēnāgniṣṭhā-‘śrī-ssammīṭā yadāgniṣṭhā-maśrīmanakti yajāmānamēva tējāsā
‘naktyānta-mānaktyāntamēva yajāmānā-ntējāsānakti sarvataḥ pari mṛṣātyapārivarga-
mēvāsmi-ntējō dadhātyu-ddivagḡ stabhānā-‘ntarīkṣa-mprṇētyāhaṣām lōkānām
vidhṛtyai vaiṣṇavyarchā [vaiṣṇavyarchā, kalpayāṭi vaiṣṇavō vai] 21

kālpayati vaiṣṇavō vai dēvatāyā yūpa-ssvayaivainā-ndēvatāyā kalpayāṭi dvābhyā-
ṅkalpayati dvīpā-dyajāmānāḥ pratiṣṭhityai ya-ṅkāmayēṭa tējāsaina-
ndēvatābhirindriyēṇa vyārdhayēya-mityāgniṣṭhā-ntasyāśrī-māhavanīyādītham
vēttham vā-‘tī nāvayē-ttējāsaiḥvainā-ndēvatābhirindriyēṇa vyārdhayāṭi ya-ṅkāmayēṭa
tējāsaina-ndēvatābhirindriyēṇa samārdhayēyami- [samārdhayēyamīti, āgniṣṭhā-] 22

-tyāgniṣṭhā-ntasyāśrīmāhavanīyēṇa sa-mminuyā-ttējāsaiḥvainā-ndēvatābhirindriyēṇa
samārdhayati brahmanī-ntvā kṣatravanīmityāha yathāyajurēvaita-tparī
vyayātyūrgvai rāṣanā yajāmānēṇa yūpa-ssammīṭō yajāmānamēvōrjā samārdhayati
nābhidaḡhnē pari vyayati nābhidaḡhna ēvāsmā ūrjā-ndadhāti tasmānnābhidaḡhna ūrjā
bhūñjatē ya-ṅkāmayēṭōrjainam- [ya-ṅkāmayēṭōrjainām, vyārdhayēya-] 23

~mvyārdhayēya-mityūrdhvām vā tasyāvāchīm vā-‘vōhēdūrjaivainam vyārdhayāṭi yadi
kāmayēṭa varṣukaḥ parjanya-ssyāditya-vāchīmavōhē-dvṛṣṭimēva ni yāchChatī yadi
kāmayēṭāvāṣuka-ssyādityūrdhvāmudūhē-dvṛṣṭimēvō-dyāchChatī pitṛnā-nnikhāta-
mmanuṣyāñāmūrdhva-nnikhātādā rāṣanāyā ośadhīnāgṃ rāṣanā viśvēṣā- [viśvēṣām,
dēvānā-] 24

-ndēvānā-mūrdhvagṃ rāsanāyā ā chaṣālāḍindrāsya chaṣālagṃ sādhyānāmatiriktaṃ
sa vā ēṣa sāravadēvatyō yadyūpō yadyūpā-mmīnōṭi sarvā ēva dēvatāḥ prīṇāti yajñēna
vai dēvā-ssūvargaṃ lōkamāya-ntē-‘manyanta manuṣyā nō-‘nvābhāviṣyantīti tē yūpēna
yōpayjtvā sūvargaṃ ~ṃlōkamāya-ntamṛṣāyō yūpēnaiṣvānu prājāna-nta-dyūpāsya
yūpaṭvaṃ- [yūpaṭvam, ya-dyūpā-] 25

~ṃya-dyūpā-mmīnōṭi suvargasyā lōkasya prajñātyai purastā-nmīnōṭi purastāddhi
yajñasyā prajñāyatē prajñātaṃ hi ta-dyadatīpanna āhurīda-ñkāryāmāsīditi sādhyā
vai dēvā yajñamatyāmanyanta tān. yajñō nāspṛśa-ttān. ya-dyajñasyātiriktaṃmāsī-
ttadāspṛśadatiriktaṃ vā ēta-dyajñasya yadagnāvāgni-mmāthītvā
praharātyatiriktaṃ- [praharātyatiriktaṃ, yūpāsya] 26

-dyūpāsya yadūrdhva-ñchaṣālā-ttēṣā-nta-dbhāgadhēya-ntānēva tēnā prīṇāti dēvā vai
saggsthītē sōmē pra sruchō-‘hāra-npra yūpa-ntē-‘manyanta yajñavēśasaṃ vā ida-
ñkūrma itī tē prastaragg sruchā-nniṣkrayāṇa-mapaśyaṇ-thsvaruṃ yūpāsya saggsthītē
sōmē pra prastaragṃ harāti juhōti svarumayājñavēśasāya □ 27 □

**(dadhāti - pratyṛ - chā - samārdhayēyamityū - rjainam - ~ṃviśvēṣam -
~ṃyūpaṭva - matiriktaṃ- d- dvichātvarigṃśachcha) (a. 4)**

sādhyā vai dēvā ṣmi~ṃllōka āṣa-nnānya-tki-ñchāna miṣa-ttē-‘gnimēvāgnayē
mēdhāyā ‘lābhanta na hyānyadālabhyaṃ-mavīnda-ntatō vā imāḥ prajāḥ prajāyanta
yadagnāvāgni-mmāthītvā praharāti prajānā-mprajānānāya ruḍrō vā ēṣa
yadagniryajāmānaḥ paśurya-tpaśumālabhyāgni-mmanthē-drudrāya yajāmāna-
[yajāmānam, apī daddhyā-] 28

-mapī daddhyā-tpraṃyūka-ssyādathō khalvāhurāgni-ssarvā dēvatā havirētadya-
tpaśurīti ya-tpaśumālabhyāgni-mmanthāti havīyāyivā-“sānnāya sarvā dēvatā janaya-
tyupākṛtyaiva manthya-stannēvā-“lābdhā-nnēvānālabdha-magnē-rjanitrā-
maṣītyāhāgnērhyēta-jjanitraṃ vṛṣāṇau sthā ityāḥ vṛṣāṇau [vṛṣāṇau, hyētā-] 29

hyētā-vurvaśyāsyāyu-raṣītyāha mithunaṭvāyā ghr̥tēnāktē vṛṣāṇa-ndadhāthāmityāḥ
vṛṣāṇagg hyētē dadhātē yē agni-ñgāyatra-ñChandō-‘nu pra jāyāsvētyāḥ
Chandōbhirēvaina-mpra jānayatyaṅnayē maṭhyamānāyānū brūhītyāḥ
sāvitrīmr̥chamanvāha savitrīprāsūta ēvainā-mmanthati jātāyānū brūhi [brūhi,
prahriyamāṇāyā-‘nū] 30

prahriyamāṇāyā-‘nū brūhītyāḥ kāṇḍēkāṇḍa ēvainā-ñkriyamāṇē samārdhayati gāyatrī-
ssarvā anvāha gāyatraChandā vā agni-ssvēnaiṣvaina-ñChandāsā samārdhayatyāgniḥ
purā bhavātyāgni-mmāthītvā pra hāratī tau śabhamvāntau yajāmānamabhi sa-
mbhāvatō bhavāta-nna-ssamānasāvityāḥ sāntyai prahṛtyā juhōti jātāyāivāsmā
annaṃapī dadhātyāyēna juhōtyētadvā agnēḥ priya-ndhāma yadāyā-mpriyēnaiṣvaina-
ndhāmnā samārdhayatyathō tējāsā □ 31 □

(yajāmāna-māha vr̥ṣāṇau-jātāyānū brūhyā-pya -ṣṭādāsa cha) (a. 5)

īṣē tvēti b̥r̥hirā datta īchChatā ivā hyēṣa yō yajāta upavīrasītyāhōpa
hyēnānākārōtyupō dēvā-ndaivīrviśaḥ prāgurityāha daivīrhyētā viśā-
ssatīrdēvānūpayanti vahnīrūśija ityāhartvijō vai vahnāya uśija-stasmādēvamāha
b̥rhāspatē dhārayā vasūnī- [vasūnīti, āha brahma vai] 32

-tyāha brahma vai dēvānā-mbr̥haspati rbrahmānaivāsmaī paśūnavā rundhē havyā tē
svadantāmityāha svadayātyēvainā-ndēvā tvaṣṭarvasū raṇvetyāha tvaṣṭā vai pāsūnā-
mmīthunānāgṃ rūpakṛ-drūpamēva paśusu dadhāti rēvatī ramāddhvāmityāha paśavō
vai rēvatīh paśūnēvāsmaī ramayati dēvasyā tvā savītuḥ prāsava iti [itī, raśanāmā
dāttē] 33

raśanāmā dāttē prasūtyā aśvinōrbāhubhyā-mityāhāśvinau hi dēvānāmaddhvaryū āstā-
mpūṣṇō hastābhyāmityāha yatyā rtasyā tvā dēvahaviḥ pāsēnā-” rābha ityāha satyaṃ
vā rtagṃ satyēnaivaināmrtēnā ”rābhatē ‘kṣṇayā pari harati vaddhyagṃ hi pratyāñchā-
mprati muñchanti vyāvṛtīyai dharṣā mānūṣāniti ni yūnakti dhṛtyā adbhya- [adbhyaḥ,
tvausādhībhyaḥ] 34

-stvausādhībhyaḥ prōkṣāmityāhādbhyō hyēṣa ośādhībhya-ssabhamvāti ya-tpaśurapā-
mpērurasītyāhaiṣa hyāpā-mpātā yō mēdhāyā-” rābhyatē svātta-ñchi-thsadēvagṃ
havyamāpō dēvī-ssvadātaināmityāha svadayātyēvainā-mupariṣṭā-
tprōkṣātyupariṣṭādēvaina-mmēddhyā-ñkarōti pāyayātyantarata ēvaina-mmēddhyā-
ñkarōtyadhastādupōkṣati sarvatā ēvaina-mmēddhyā-ñkarōti □ 35 □

(vasūnīti-prāsava itya-dbhyō-’ntarata ēvainaṃ - daśā cha) (a. 6)

agninā vai hōtrā dēvā asūrā-ṇabhyābhava-nnagnayē samiddhyamānāyānū brūhītyāha
bhrātīvyābhibhūtyai sapṭadāśa sāmīdhēnīranvāha sapṭadāśaḥ prajāpātīh
prajāpātērāptyai sapṭadāśānvāha dvādāśa māsāḥ pañchartava-ssa samvathsara-
ssamvathsara-mprajā anu prajāyantē prajānā-mprajānāyā dēvā vai
sāmīdhēnīranūchya yajña-nnānvāpaśyaṇ-thsa prajāpāti-stūṣṇī-māghāra- [-māghāram,
ā ‘ghāraya-ttatō vai] 36

-mā ‘ghāraya-ttatō vai dēvā yajñamanvāpaśyaṇ. ya-ttūṣṇī-māghāra-māghārayāti
yajñasyānūkhyātyā asūrēṣu vai yajña āsī-tta-ndēvāstūṣṇīgṃ hōmēnāvṛñjata ya-ttūṣṇī-
māghāra-māghārayāti bhrātīvyasyai va ta-dyajñam vṛñktē parīdhīn-thsa-mmārṣṭi
punātyēvainā-ntrīstri-ssa-mmārṣṭi tryāvṛddhi yajñō-’thō rakṣāsāmapāhatyai dvādāśa
sa-mpadyantē dvādāśa [dvādāśa, māsā-ssamvathsara-] 37

māsā-ssamvathsara-ssamvathsaramēva prīṇātyathō samvathsaramēvāsmā upā
dadhāti suvargasyā lōkasyā samāṣṭyai sīrō vā ēta-dyajñasya yadāghārō-’gni-ssarvā
dēvatā yadāghāra-māghārayāti sīrṣata ēva yajñasya yajāmāna-ssarvā dēvatā avā

rundhē śirō vā ēta-dyajñasya yadāghāra ātmā paśurāghāramāghāryā paśugṃ samānaktyātmannēva yajñasya [yajñasyā, śiraḥ prati dadhāti] 38

śiraḥ prati dadhāti sa-ntē prāṇō vāyunā gachChatāmityāha vāyudēvaṭyō vai prāṇō vāyāvēvāsyā prāṇa-ñjuhōti saṃ yajātrairaṅgāni saṃ yajñapātirāśiṣētyāha yajñapātimēvāsyā-”śiṣā-ṅgamayati viśvarūpō vai tvāṣṭra upariṣṭā-tpaśumaḥbyāvamī-ttasmā-dupariṣṭā-tpaśōrnāvā dyanti yadupariṣṭā-tpaśugṃ samānaktyi mēddhyāmēvai- [mēddhyāmēva, ēna-ñkarōtyīrtvijō] 39

-nā-ñkarōtyīrtvijō vṛṇītē Chandāgsyēva vṛṇītē sapta vṛṇītē sapta grāmyāḥ paśavā-ssaptā-”raṇyā-ssapta Chandāgsyubhayasyā vāruddhyā ēkādaśa prayājān. yajati daśa vai paśōḥ prāṇā ātmaikādaśō yāvānēva paśusta-mpra yajati vapāmēkaḥ pari śaya ātmaivā-”tmāna-mpari śayē vajrō vai svadhītirvajrō yūpaśakalō ghṛta-ñkhalu vai dēvā vajrā-ñkrtvā sōmāmaghna-nghṛtēnāktau paśu-ntrāyēthāmityāha vajrēṇaivainaṃ vaśē kṛtvā-”lābhatē □ 40 □

(āghāraṃ - pādyaṅtē dvādaśā - ”tmannēva yajñasya - mēddhyāmēva - khalu vā - aṣṭādaśa cha) (a. 7)

paryāgni karōti sarvaḥhutāmēvainā-ñkarōtya-skāndāyā-skānnaṃ hi ta-dya-ddhṛtasya skandāti triḥ paryāgni karōti tryāvṛddhi yajñō-’thō rakṣāsāmapāhatyai brahmavādinō vadantyanvārabhyāḥ paśū(3)-rnānvārabhyā(3) iti mṛtyavē vā ēṣa nīyatē ya-tpaśustaṃ yadānvārabhēta pramāyūkō yajāmāna-ssyādathō khalvāhu-ssuvarḡāya vā ēṣa lōkāyā nīyatē ya- [yat, paśuriti] 41

-tpaśuriti yannānvārabhēta suvarḡallōkā-dyajāmānō hīyēta vapāśrapāṇībhyā-mānvārābhatē tannēvānvārābdha-ñnēvānānvārābdhamupa prēṣyā hōtarḥavyā dēvēbhyā ityāhēṣitagṃ hi karmā kriyatē rēvātīryajñapāti-mpriyadhā ”viśatētyāha yathāyajurēvaitadaḡninā purastādēti rakṣāsāmapāhatyai pṛthivyā-ssapṛñchāḥ pāhīti barhi- [barhiḥ, upā-’syatya-skāndāyā-] 42

-rupā-’syatya-skāndāyā-skānnaṃ hi ta-dya-dbarhiṣi skandatyathō barhiṣadāmēvainā-ñkarōti parāmā vārtatē-’ddhvāryuḥ paśō-ssājñāmpyamānā-tpaśubhyā ēva tanni hnūta ātmanō-’nāvaskāyā gachChatī śriyā-mpra paśūnāpnōti ya ēvaṃ vēdā paśchāllōkā vā ēṣā prāchyudānīyatē ya-tpatnī namāsta ātānētyāhā-”dītyasya vai raśmayā [raśmayāḥ, ātānāstēbhyā] 43

ātānāstēbhyā ēva namāskarōtyanarvā prēhītyāḥ bhrātṛvyō vā arvā bhrātṛvyāpanuttyai ghṛtasyā kuḷyāmanū saha prajayā saha rāyaspōṣēṇē-tyāhā ”śiṣāmēvaitāmā śāsta āpō dēvī-śśuddhāyuva ityāha yathāyajurēvaitat □ 44 □

(lōkāyā nīyatē ya-d- barā.hī - raśmayāḥ - saptatrigṃśachcha) (a. 8)

paśōrvā ālābdhasya prāṇāñChugṛchChatī vākṭā ā pyāyatā-mprāṇastā ā
pyāyatāmityāha prāṇēbhya ēvāsya śuchagṃ śamayati sā prāṇēbhyaō-‘dhī pṛthivīgṃ śu-
kpra viśati śamahōbhyaṃmiti ni nātyahōrātrābhyaṃmēva pṛthivyai śuchagṃ
śamayatyōśādhē trāyasvainagg svadhītē mainagṃ higṃsīrityāha vajrō vai svadhīti-
[svadhītiḥ, śāntyai pārśvata] 45

-śśāntyai pārśvata ā chChyāti maddhyaō hi mānuṣyā ā chChyanti tiraśchīnamā
chChyātyanūchīnagṃ hi mānuṣyā āchChyanti vyāvṛtṭyai rakṣāsā-mbhāgō-‘sīti
sthavimāō bāhiraṅktvā-‘pāsyatyasnaiva rakṣāgṃsi nīravādayata idamaḥagṃ rakṣō-
‘dhama-ntamō nayāmi yō-‘smā-ndvēṣṭi ya-ñchā vāya-ndviṣma ityāha dvau vāva
purūṣau ya-ñchāiva [ ] 46

dvēṣṭi yaśchāina-ndvēṣṭi tāvubhāvādhama-ntamō nayatiṣē tvēti
vapāmutkhīdatīchChatā iva hyēṣa yō yajātē yadūpatṛndyā-drudrō-‘sya paśū-nghātūka-
ssyā-dyannōpātrndyā-dayātā syā-dānyayōpatṛnattyanyayā na dhṛtyai ghṛtēnā
dyāvāpṛthivī prōrṇvāthāmityāha dyāvāpṛthivī ēva rasēnānaktyachChinnō
[rasēnānaktyachChinnaḥ, rāyā-ssuvīra] 47

rāyā-ssuvīra ityāha yathāyajurēvaita-tkrūrāmīva vā ēta-tkārōti ya-dvapā-mūtkhīda-
tyurvāntarīkṣa-manvihītyāha śāntyai pra vā ēṣō-‘smāllōkāchchyāvatē yaḥ paśu-
mmṛtyavē nīyamānāmanvārabhatē vapāśrapāṇī punāraṇvārabhatē-‘sminnēva lōkē
prati tiṣṭhatyagninā purastādēti rakṣāsāmapāhatyā athō dēvatā ēva havyēnā- [ēva
havyēnā, anvēti] 48

-nvēti nāntamamaṅgāramati harē-dyadāntamamaṅgāramati harē-ddēvatā ati manyēta
vāyō vīhi stōkānāmityāha tasmā-dvibhāktā-sstōkā avā padyantē-‘graṃ vā ēta-
tpāsūnām ya-dvapā-‘graṃōśādhīnā-mbāhiraḡrēṇaivāgraḡṃ samārdhayaṭyathō
ōśādhīsvēva paśū-npratīṣṭhāpayati svāhākṛtibhyaḥ prēṣyētyāha [ ] 49

yajñasya samīṣṭyai prāṇāpānau vā ētau pāsūnām ya-tpṛṣadājjyamātmā vapā
pṛṣadājjyamābhīghāryā vapāmaḥbi ghārayatyātmannēva pāsūnā-mprāṇāpānau
dādhatī svāhōrdhvanābhasa-mmāruṭa-ṅgāchChatāmityāhōrdhvanābhā ha sma vai
māruṭō dēvānām vapāśrapāṇī pra hāraṭi tēnaivainē pra hāraṭi viśūchī pra hāraṭi
tasmā-dviśvāñchau prāṇāpānau □ 50 □

**(svadhīti - śchāivā - chChinnō - havyēnē - ṣyētyāha - ṣaṭchātvarīgṃśachcha)
(a. 9)**

paśumālabhya purōḍāśa-ṇnirvāpati samēdhamēvainamā lābhatē vapayā praḥaryā
purōḍāśēna pra chāraṭyūrgvai purōḍāśa ūrjāmēva pāsūnā-mmāddhyaō dādhatyathō
paśōrēva Chīdramapi dadhatī pṛṣadājjyasyōpāhatyā triḥ pṛchChati śṛtagṃ havī(3)-
śśāmitarīti triṣātyā hi dēvā yō-‘śṛtagṃ śṛtamāha sa ēnāsā prāṇāpānau vā ētau
pāsūnām- [ētau pāsūnām, ya-tpṛṣadājjya-mpaśōḥ] 51

--ṃya-tpṛṣadājya-mpaśōḥ khalu vā ālābdhasya ḥṛdāyamātmā-'bhi samēti ya-
tpṛṣadājyēṇa ḥṛdāya-mabhighārayātyātmanēva pāsūnā-mpraṇāpānau dādhati
paśunā vai dēvā-ssuvargaṃ lōkamāya-ntē-'manyanta manuṣya nō-'nvābhāviṣyantīti
tasya śirā-śChittvā mēdha-mprākṣārayanthsa prakṣō-'bhava-tta-tpṛakṣasyā
prakṣatvaṃ ya-tplākṣasākhō-ttārabarhi-rbhavāti samēdhasyaiva [ ] 52

paśōravā dyati paśuṃ vai hrīyamāṇaṃ rakṣāgsyanu sachantē-'ntarā yūpā-ñchā-
"havanīyā-ñcha harati rakṣāsāmapāhatyai paśōrvā ālābdhasya manō-'pā krāmati
maṇōtāyai haṣiṣō-'vadīyamāṇasyānu brūhītyāha manā ēvāsyaivā rundha
ēkādaśavadānānyavā dyati daśa vai paśōḥ prāṇā ātmaikādaśō yāvānēva paśustasyā-
'vā- [paśustasyā-'vā, dyati ḥṛdāyasyā-] 53

-dyati ḥṛdāyasyā-grē-'vā dyatyathā jīhvāyā atha vakṣāsō yadvai ḥṛdāyēnābhigachChāti
tajīhvayā vadati yajīhvayā vadati tadurāsō-'dhi nirvadatyētadvai paśōryāthāpūrvam
yasyaivamāvadāyā yathākāma-muttārēśāmaṇḍyati yathā pūrvamēvāsya
paśōravāta-mbhavati maddhyātō gūdasyaivā dyati maddhyātō hi prāṇa uttamasyāvā
dya- [uttamasyāvā dyati, uttamō hi prāṇō] 54

-tyuttamō hi prāṇō yadītaraṃ yadītara-mubhayāmēvājāmi jāyamānō vai brāhmaṇa-
strībhīr-ṛṇavā jāyatē brahmacharyēnarṣibhyō yajñēnā dēvēbhyāḥ prajāyā pītṛbhyā ēṣa
vā ānṛṇō yaḥ putrī yajvā brahmachārīvāsī tadāvadānāi-rēvā-'vā dayatē tadāvadānānā-
mavadānātva-ndēvāsūrā-ssaṃyātā āsa-ntē dēvā aṅnimābruva-ntvayā
vīrēṇāsūrānābhi bhāvāmēti [bhāvāmēti, sō-'bravī-dvarāṃ vṛṇai] 55

sō-'bravī-dvarāṃ vṛṇai paśōrūddhāramuddhārā iti sa ētamūddhāramudāharatā dōḥ
pūrvārdhasyā gūda-mmaddhyaṭa-śśrōṇi-ñjaghanārdhasya tatō dēvā abhava-nparā-
'sūrā ya-ttryaṅgāṅgṃ samavadyati bhrātṛvyābhībḥūtyai bhavatyātmanā parā-'sya
bhrātṛvyō bhavatyakṣṇayā-'vā dyati tasmādakṣṇayā paśavō-'ngāṇi pra hārantī
pratiṣṭhityai □ 56 □

**(ētau pāsūnāṅṃ - samēdhasyaiva - tasyā-'vō - ttamasyāvā dyati - ti -
pañchachatvārigṃśachcha) (a. 10)**

mēdāsā sruchau prōrṇōti mēdōrūpā vai paśavō rūpamēva paśuṣu dadhāti
yūṣannāvadhāyā prōrṇōti rasō vā ēṣa pāsūnāṃ yadyū rasāmēva paśuṣu dadhāti
pārśvēnā vasāhōma-mprayaūti maddhyaṃ vā ēta-tpāsūnāṃ ya-tpārśvagaṃ rasā ēṣa
pāsūnāṃ yadvasā ya-tpārśvēnā vasāhōma-mprayaūti maddhyaṭa ēva pāsūnāṅṃ rasā-
ndadhāti ghnanti [ghnanti, vā ēta-tpāsu-] 57

vā ēta-tpāsuṃ ya-thsājñāmpayāntyaindraḥ khalu vai dēvatāyā prāṇa aindra-'pāna
aindraḥ prāṇō aṅgēaṅgē ni dēddhyaḍityāha prāṇāpānāvēva paśuṣu dadhāti dēvā
tvaṣṭarbhūrī tē saṅṃ sāmētvityāha tvāṣṭrā hi dēvatāyā paśavō viśūrūpā ya-
thsalākṣmāṇō bhavāthētyāha viśūrūpā hyētē santa-ssalākṣmāṇa ētarhi bhavānti

dēvaṭrā yanta- [dēvaṭrā yantām, avāsē] 58

-mavāsē sakhāyō-’nú tvā mātā pītarō madantvityāhā-númatamēvainā-mmātrā pītrā
súvargam lōka-ngāmayatyardharchē vāsāhōma-ñjúhōtyasau vā árdharcha
īyamárdharcha imē ēva rasēnānakti diśō juhōti diśā ēva rasēnānaktiyathō dīgbhya
ēvōrjagm rasamavá rundhē prāṇāpānau vā ētau páśūnām ya-tpṛṣadājyam
vānaspatyāḥ khalu [khalú, vai dēvatáyā paśavō] 59

vai dēvatáyā paśavō ya-tpṛṣadājyasyō-pāhatyā-’hā vanāspatayē-’nú brūhi
vanāspatáyē prēṣyēti prāṇāpānāvēva paśusu dadhātyanyasyānyasya samavattagm
samavadyati tasmānnānārūpāḥ paśavō yūṣṇōpā siñchatī rasō vā ēṣa páśūnām yadyū
rasāmēva paśusu dadhātīdāmupā hvayatē paśavō vā idā páśūnēvōpā hvayatē
chaturupā hvayatē [chaturupā hvayatē, chatúspādō hi] 60

chatúspādō hi paśavō ya-ñkāmayēta paśu-ssyādityāmēdaska-ntasmā ā
dāddhyānmēdōrūpā vai paśavō rūpēṇaivainā-mpāsubhyō nirbhājatyapaśurēva bhāvati
ya-ñkāmayēta paśumān-thsyāditi mēdāsva-ttasmā ā dāddhyānmēdōrūpā vai paśavō
rūpēṇaivāsmaī páśūnavá rundhē paśumānēva bhāvati prajāpātiryajñamāsrjata sa ājyá-
[sa ājyām, purastādasrjata] 61

-mpurastādasrjata paśu-mmāddhyātaḥ pṛṣadājya-mpāschā-ttasmādājyēna prayājā
ījyantē paśunā maddhyātaḥ pṛṣadājyēnā-nūyājā-stasmādētanmīśramīva paśchā-
thsṛṣtagg hyēkādaśānūyājān. yajati daśa vai paśōḥ prāṇā ātmaikādaśō yāvānēva
paśustamanú yajati ghnanti vā ēta-tpāsum ya-thsām(2)jñāpayānti prāṇāpānau khalu
vā ētau páśūnām ya-tpṛṣadājyam ya-tpṛṣadājyēnā nūyājān. yajati prāṇāpānāvēva
paśusu dadhāti □ 62 □

**(ghnanti - yantaḥ - khalu - chaturupā hvayata - ājyam - ~mya-tpṛṣadājyēna
- ṣaṭ chā) (a. 11)**

*(chātvālāth - suvargāya ya-dvaīsarjanāni - vaiṣṇavyarchā - pṛthivyai - sādhyā - iṣē tvē
- tyagninā - paryāgni - paśōḥ - paśumālabhya - mēdāsā sruchā - vēkādaśa)*

*(chātvālā-d- dēvānupaiti - muñchati - prahriyamāṇāya - paryāgni - paśumālabhya -
chatúspādō - dviśāṣṭiḥ)*

(chātvālā, tpaśusu dadhāti)

□ harīḥ ōm □

□ kṛṣṇa yajurvēdīya taittirīya saṃhitāyām ṣaṣṭhakāṇḍē tṛtīyaḥ praśna-ssamāptaḥ □